

Tvistesak 1/2016
Avgjørelse i Kontraktsutvalget

Aktørenes navn er endret

TVISTESAK FOR KONTAKTSUTVALGET: STOREVIK BANK – LILLEVIK BANK: ANSVAR FOR FALSKE BANKREMISSER

Saken gjelder spørsmål om hvem som skal dekke tapet etter diskontering av to forfalskede bankremisser i april 2015.

1. Prosessuelle forhold

Partene er enige om at de to tilfellene av forfalskede bankremisser kan behandles i samme sak. Kontraktsutvalget har ingen motforestillinger til dette.

2. Faktum

Kontraktsutvalget legger følgende hendelsesforløp til grunn:

I april 2015 ble to bankremisser utstedt av Storevik Bank diskontert i to forskjellige lokalbanker i Lillevik Bank.

Den første av de to bankremissene ble utstedt av Storevik Bank den 10.04.2015 og lød på 200 kr (remisse nr: 12614174). Remissen ble innløst 17.4.2015 klokken 14.34 av Peder Ås i Lillevik Bank avdeling Mellomste vik. Beløpet på remissen var da forfalsket slik at den nå lød på 500 000 kroner, og Lillevik Bank utbetalte dette beløpet, noe som medførte et tap for Storevik Bank på 499 800 kr.

Det har blitt forklart at Ås fremviste gyldig norsk bankkort ved innløsningen, og at dette ble kontrollert. Det ble ikke tatt kopi av legitimasjonen.

Ås forsøkte den 20.4.2015 å innløse ytterligere en bankremisse. Dette forsøkte han først i Lillevik Bank avdeling Mellomvik. Ansatte i banken stilte imidlertid kritiske kontrollspørsmål, og Ås forlot banken uten å innløse remissen. Han forsøkte senere samme dag å innløse remissen i Lillevik Bank avdeling Mellomste vik. Den aktuelle kasserer la imidlertid merke til at den tidligere innløste remissen (remisse nr: 12614174) umiddelbart hadde blitt overført til andre kontoer etter diskonteringen. Kassereren tok kopi av

legitimasjonen og stilte oppfølgingsspørsmål. Remissen ble ikke diskontert, og Ås forlot lokalet.

Den andre av de to bankremissene ble utstedt den 09.04.2015 av Storevik Bank til Hans Hansen og lød på 250 kroner (remisse nr: 12599474). Remissen ble innløst 20.04.2015 klokken 10.04 i Lillevik Bank sitt lokalkontor på Storstein. Beløpet på remissen var da forfalsket til kr 525 000 og dette beløpet ble utbetalt, noe som medførte et tap for Storevik på kr 524 50. Hansen fremviste gyldig pass ved innløsningen. Det ble ikke tatt kopi av legitimasjonen.

Sikkerhetsavdelingen i Lillevik Bank tok på formiddagen den 20.04.2015 kontakt med sikkerhetsavdelingen i Storevik Bank. De fikk da verifisert at de diskonterte bankremissene var forfalsket.

Begge gjerningsmennene hadde et kundeforhold i Lillevik Bank ved gjerningstidspunktet. Lillevik Bank sine rutiner og "Regler for bankremissetjenesten" skal ha blitt fulgt ved diskonteringen av begge remissene.

Det har ikke vært mulig å inndrive pengene som ble utbetalt som følge av de forfalskede bankremissene. Storevik Bank sitter igjen med et samlet tap på kr 1 024 550. Lillevik Bank og Storevik Bank er uenig i hvem som er nærmest til å bære tapene som oppstod som følge av de forfalskede bankremissene.

3. Partenes anførsler

Storevik Bank legger Regler om Bankremissetjenesten til grunn for sine anførsler og viser særlig til § 5 om aktsomhet ved diskontering av bankremisser.

Storevik Bank anfører at de aktuelle remissene viste tegn på å være forfalskede fordi skrifttypen for beløpet i tall og bokstaver avviker fra den skrifttypen som ble anvendt på resten av remissen. Storevik Bank mener diskonterende bank på dette grunnlaget burde tatt mistanke, og tatt kontakt med Storevik Bank.

Storevik Bank viser videre til regelverket for bankremisser § 5, hvor det fremgår at i tilfeller hvor "omstendighetene for øvrig" oppfordrer til særlig forsiktighet, skal banken rette en kontrollforespørsel til utstedende bank. Storevik Bank anfører at høyt beløp på remissen er en slik omstendighet som kan utløse plikt til kontrollforespørsel hos utstedende bank. Storevik Bank har vedlagt sine interne rutiner for innløsning av bankremisser. Rutinene skal illustrere at remisser på såpass høye beløp som i denne aktuelle saken, utløser plikt til kontrollforespørsel i utstedende bank.

Storevik Bank anfører videre at kontrollforespørsler til utstedende bank er et enkelt, rimelig og tidseffektivt tiltak for å hindre svindel ved bruk av bankremisse. Lillevik Bank kunne raskt og enkelt avverget svindelen ved å ta en telefon til Storevik Bank.

Storevik Bank viser videre til Finans Norges melding av 21.4.2015, om at det var mange forfalskede bankremisser i omløp, og at bankansatte i "førstelinjen" måtte være særdeles observante.

Storevik Bank er derfor samlet sett av den oppfatning at det er tvilsomt om Lillevik Bank har utvist tilstrekkelig aktsomhet ved diskonteringen av de to bankremissene, og det fremstår for Storevik Bank slik at Lillevik Bank er nærmere til å bære tapet ettersom svindelen enkelt kunne vært avverget dersom Lillevik Bank hadde foretatt en enkel kontrolloppringning.

Lillevik Bank anfører at interbankregelverket er lex specialis og går foran avtalerettens regler om falsk og forfalskning som sterke ugyldighetsgrunner.

Lillevik Bank hevder at Lillevik Bank har opptrådt aktsomt ved innløsningene av de forfalskede bankremissene den 17.4 og 20.4 2015.

Lillevik Bank viser for det første til at Lillevik Bank på de aktuelle tidspunktene da remissene ble innløst, ikke var klar over at det var falske bankremisser i omløp. Finans Norges melding av 21.4.2015 om at det var falske remisser i omløp ble mottatt av sikkerhetsavdelingen i Lillevik Bank først etter innløsning av de omtvistede bankremissene. Lillevik Bank kan ikke lastes for ikke å ha kunnskap om det at var falske bankremisser i omløp ved innløsningen av de aktuelle bankremissene.

Det anføres videre fra Lillevik Bank sin side at selve forfalskningene var profesjonelt utført, og det avvises at Lillevik Bank, ut fra innholdet i forfalskningene, kan lastes for at den ikke fattet mistanke om forfalskning. Lillevik Bank fremholder at den ikke har noen foranledning til å vite hvilken skrifttype Storevik Bank, eller andre banker, benytter ved utstedelse av bankremisser. Lillevik Bank kan følgelig ikke lastes for at den ikke fattet mistanke til de aktuelle bankremissene.

Lillevik Bank er av den oppfatning at pålydende på henholdsvis kr 500 000 og kr 525 000 i seg selv ikke er så høye beløp at det er uaktsomt ikke å kontakte utstedende bank. Lillevik Bank er imidlertid enig i at størrelsen på remissen kan skjerpe bankens aktsomhetsplikt. Lillevik Bank ønsker imidlertid å fremholde at bankremisser i dag erfaringsvis brukes mest til kjøp av kostbare gjenstander. Der det ikke er andre forhold som tilsier at diskonterende bank bør kontakte utstederbanken, kan ikke et pålydende på kr 500 000 og kr 525 000

alene etablere en plikt til å kontakte utstederbank. Det vises også til at det uansett er tale om en "bør" regel, og ikke en ubetinget plikt for diskonterende bank å kontakte utstederbank i de aktuelle tilfellene. Det er kun i de tilfeller diskonterende bank har en mistanke om at remissen er falsk, at det oppstilles en absolutt plikt til å kontakte utstederbanken.

Storevik Bank har fremlagt sine rutiner for diskontering av remisser. Lillevik Bank mener disse rutinene ikke kan være avgjørende for fastleggelse av aktsomhetsnormen. Det som må være avgjørende er om det konkret i disse tilfellene er utvist uaktsomhet ved innløsningene av bankremissene. Sentralt ved aktsomhetsvurderingen må være den kompetanse som de ansatte som sitter og mottar bankremisser innehar. Måten ansatte i Lillevik Bank håndterte de øvrige forespørslene om innløsning av falske bankremisser den 20.4.2015 er med på å underbygge at Lillevik Bank samlet har tilstrekkelige rutiner og kompetanse til å overholde plikten som ligger i gjeldende bestemmelse.

Samlet sett fastholder Lillevik Bank at det er utvist tilstrekkelig aktsomhet ved innløsning av de aktuelle bankremissene, og at banken dermed ikke er ansvarlig for å dekke Storevik Bank sitt tap.

4. Sekretariatets innstilling til Kontraktsutvalget

4.1. Forholdet mellom bakgrunnsretten og interbankregelverket

Sekretariat stilte under saksforberedelsen, i brev av 25.1 2016, spørsmål i hvilken grad avtalerettens regler om falsk/forfalskning skal legges til grunn for Kontraktsutvalgets avgjørelse. Lillevik Bank hevdet at det i bankremissereguleringen er tatt konkret stilling til fordeling av risiko mellom utsteder og innløser knyttet opp til falske bankremisser og at bankremissene derfor overstyrer avtalerettens alminnelige regler om forfalskning. Storevik Bank sa seg enig med Lillevik Bank om at bankremissereglene må gå foran reglene om forfalskning og at det er bankremissereglene som skal legges til grunn ved vurderingen av aktsomhet og ansvar.

En bankremisse er et gjeldsbrev utstedt av en bank til en navngitt person med tillegget "eller ordre", altså et omsetningsgjeldsbrev. Utstedelse av bankremisser og adgangen til å få en bankremisse honorert i andre banker samt honorerende (diskonterende) banks kontroll i den forbindelse samt belastning av utstedende bank, er regulert i interbankregelverket "Regler om bankremisser".

Interbankregelverket er en multilateral avtale mellom de partene (bankene) som omfattes av regelverket. Utgangspunktet i norsk rett er full avtalefrihet mellom profesjonelle parter.

En begrensning i dette utgangspunktet er reglene om de sterke ugyldighetsgrunner. Forfalskning er en slik sterk ugyldighetsgrunn. Det følger av sikker sedvanerett at ved forfalskning er ikke løftegiver bundet i større grad enn det dokumentet ga uttrykk for før forfalskningen. Dette gjelder selv om løftemottageren verken har forstått eller burde ha forstått at det forelå forfalskning (vært i aktsom god tro). Dette følger også av gjeldsbrevloven § 17 som for omsetningsgjeldsbrev bestemmer at "Utgjevaren kann likeins gjera gjeldande at gjeldsbrevet er falskt eller forfalska,...".

Det bemerkes for ordens skyld at det ikke er naturlig å trekke sammenligninger til Regler om sjekktjenestens bestemmelser om falsk/forfalskning. En sjekk utstedes av kontohaver og er en oppfordring til påtrukne bank om å betale sjekkeløpet fra hans konto. Kontohaver er selvfølgelig heller ikke forpliktet etter en eventuell falsk sjekk, selv om det er uttrykkelig regulert i sjekkloven at falsk/forfalskning ikke får konsekvenser for de øvrige sjekkskyldnere, jf sjekkloven § 10. Tilbakevisningsfristen på 20 dager som gjelder mellom diskonterende og påtrukne bank etter Regler om sjekktjenesten, og med en avtalefestet adgang for diskonterende bank til å tilbakevise overfor sjekkmottakeren (som er den som "opprinnelig" ble narret av falskneriet) berører heller ikke sjekkutsteders/kontohavers (manglende) ansvar for en falsk/forfalsket sjekk.)

De sterke ugyldighetsgrunner – som for eksempel falsk/forfalskning – kjennetegnes av at de ikke kan fravikes ved avtale mellom partene i forkant. Sagt på en annen måte; man kan ikke på forhånd godkjenne å bli utsatt for forfalskning. Det grunnleggende hensyn bak reglene er å beskytte den som ikke selv kan gardere seg mot forfalskning.

Regler for bankremisjetjenesten har ingen uttrykkelige regler om hva som gjelder ved falske eller forfalskede bankremisser. Bankremissegene inneholder noen nokså generelle bestemmelser om at diskonterende bank må vise aktsomhet og gjennomføre kontroller ved diskontering, spesielt dersom banken har mistanke om at bankremissen kan være falsk eller forfalsket. Kontraktsutvalget oppfatter dette imidlertid som ordensregler og kan ikke se at man ved disse påminnelsene har ment å fravike de alminnelige reglene som ellers gjelder ved falsk eller forfalskning. Det har videre formodningen mot seg at Regler om bankremisser skal forstås slik at de avtalerettslige regler om falsk som sterk ugyldighetsgrunn ikke skal gjelde.

Kontraktsutvalget finner det derfor riktig å legge de alminnelige reglene om falsk og forfalskning til grunn og Storevik Bank er etter disse reglene ikke bundet av de forfalskede bankremissene.

4.2. Etterfølgende reparasjon fra Storevik Bank sin side

Det kan reises spørsmål om Storevik Bank i ettertid har godkjent (ratihabert) de ugyldige bankremissene, ved å oppfordre Kontraktsutvalget til å legge interbankregelverket til grunn i tvistesaken.

Sekretariatet ba i brev av 25.01.2016 partene eksplisitt om deres syn på forholdet mellom avtalerettens regler og interbankregelverket. Storevik Bank svarte i brev av 11.3.2016 at Storevik Bank var "enig med Lillevik Bank i at interbankregelverket for bankremisser må gå foran avtalerettens regler om forfalskning, og at det er disse reglene som skal legges til grunn ved vurderingen av aktsomhet og ansvar". Spørsmålet er om dette kan sies å ha reparert ugyldigheten.

Juridisk teori er sparsom i sin beskrivelse av hva som skal til for at en ugyldig avtale kan bli reparert i ettertid (ratihabisjon). En dom inntatt i Rt. 1933 s. 349 antyder at reparasjon av forutgående ugyldighet aldri kan komme på tale før den skadelidende skjønner at avtalen er ugyldig. Det er vanskelig ut fra det som er kommet fram å vurdere hvorvidt Storevik Bank fullt ut oppfattet at reglene om forfalskning ville medføre at Storevik Bank ville være ubundet av de forfalskede bankremissene så langt forfalskningen rekker, og således frita Storevik Bank for ansvar.

Hensynet bak avtalerettens regler om forfalskning er å beskytte den part som ikke har noen mulighet til å gardere seg mot forfalskning. Fordi godkjennelsen berøver løftegiveren en beskyttelse rettssystemet har valgt å gi ham, må utgangspunktet være at det må gjelde krav til klarhet for at en disposisjon kan anses som en godkjennelse. Disposisjonen må etter sitt innhold rimelig klart avdekke at den innebærer en godkjennelse og således et avkall på den beskyttelse avtalerettens regler om forfalskning gir. Det er videre i den felles banknærings interesse at tvister mellom banker løses ved et "rett regelanvendelse" og ikke basert på de tvistende partenes avvikende ønsker om valg av regler.

Hertil kommer, som foran nevnt, også at det har formodningen mot seg at Regler om bankremisser må forstås slik at de avtalerettslige regler om falsk som sterk ugyldighetsgrunn ikke skal gjelde. Det vil si selv om partene gir uttrykk for at de ønsker at "bankremissereglene skal legges til grunn" el, må dette likevel innebære at de avtalerettslige reglene om falsk skal supplere interbankreglene.

4.3. Spørsmål om eventuell lemping av ansvaret

Det kan reises spørsmål om Storevik Bank har opptrådt på en slik måte at deler av tapet bør bæres av Storevik Bank. En slik lemping av ansvaret vil måtte være basert på

alminnelige erstatningsrettslige synspunkter. Kontraktsutvalget finner det bekymringsfullt at det tilsynelatende er så enkelt å radere bort det beløpet som Storevik Bank påførte bankremissen både med tall og bokstaver og på den måten gjennomføre forfalskingen. BSK har fastsatt krav til bankremissens form og sikkerhetselementer, jf bankremissereglene § 2. Det er derimot ikke fastsatt noen spesielle krav til bankens påføring av tekst på blankettene. Storevik Bank har heller ikke ved sin påføring av tall og bokstaver ikke fraveket det som er normal norm ved utfylling av remisseblanketten og Lillevik Bank har heller ikke hevdet at det i så henseende har vært noe å klandre Storevik Bank. Kontraktsutvalget kan heller ikke se at Storevik Bank har opptrådt klanderverdig i så måte.

4.4. Renter

Storevik Bank har ikke fremmet krav om forsinkelsesrente ovenfor Lillevik Bank. Problemstillingene knyttet til om, og eventuelt på hvilke vilkår, forsinkelsesrenten skal fastsettes er dermed ikke belyst i saken. Kontraktsutvalget tar derfor heller ikke stilling til spørsmålet om forsinkelsesrente, men overlater dette spørsmålet til partene.

5. Kontraktsutvalgets konklusjon

Lillevik Bank er ansvarlig for tapet på kr 1 024 550 som følge av de to falske bankremisser saken gjelder.

Avgjørelsen var enstemmig.

..oo0oo..

Følgende utvalgsmedlemmer har deltatt i avgjørelsen:

- Terje Larsen, Nordea Bank (leder)
- Anne Ekholt, Storebrand Bank
- Julie Bodd Jensen, Danske Bank
- Geir Øvergård, Eika Gruppen
- Åge Andersen, Fana Sparebank